

AZ ERDÉLYI TÁRSADALOM A FIATALOK VÁLLALKOZÓ SZELLEMEÉRŐL

■ A 2003-ban alapított *Erdélyi Társadalom* című társadalomtudományi szakfolyóirat évi két alkalommal jelenik meg a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézete keretében. A kiadványban a szociológia, antropológia, etnográfia és politológia tudományterületekhez tartozó – erdélyi, romániai témájú vagy a kisebbségek kérdését érintő – tanulmányok jelennek meg. A folyóirat célja a szakmai kommunikáció biztosítása elsősorban a szociológia, a szociálpolitika, a társadalomföldrajz, a regionális tanulmányok és a kulturális antropológia területén.

Az utóbbi két évfolyamot kézbe véve olyan tanulmányokra voltam kíváncsi, amelyek – a társadalmi és gazdasági fejlődés kontextusában – a fiatalok vállalkozó szellemével (is) foglalkoznak.

A fiatalokat érintő egyenlőtlenségek csökkentésének legjobb módja a társadalmi innováció – érvel Szendi Dóra *A társadalmi innovációs potenciál mérésének lokális szintű lehetőségei* című írásában (2016. 1.). A tanulmány alapgondolata: „Több szerző egybehangzó véleménye értelmében a fejlődés és konvergencia fő mozgatója az innováció.” Joseph Schumpeter közgazdász klasszikus értelmezésében az innováció öt különböző formában jelenhet meg: új termék bevezetésével, új termelési technológia alkalmazásával, új piac nyitásával, új beszállítói forrásokkal, illetve új szervezeti forma bevezetésével. Ezen társadalmi innovációs ötletek hatására javulhat adott térség életminősége, és olyan társadalmi szükségletek is kielégíthetők, amelyek piaci alapon nem tehetők meg.

Az észak-magyarországi régió 610 települése és 47 városa kapcsán például az elemző megállapítja, hogy a legtöbb vállalkozás az autópálya nyomvonalában és a régió északkeleti részén található meg. A magyarázat? Az autópálya kedvező szállítási viszonyokat biztosít, míg a régió észak-keleti részén a magas számok in-

kább a fajlagos adatokban keresendők. A kisszámú népesség miatt ugyanis magas a száz főre jutó működő vállalkozások száma. A régióban egyébként meglehetősen egyenlőtlen a 68,6 százalékot kitevő támogatások.

A tanulmány szerzője végül arra a következtetésre jut, hogy nincs egységesen elfogadott definíciója a társadalmi innováció fogalomrendszerének. Minthogy kevés a szakirodalomban a lokális elemzés, ezért komplex társadalmi innovációs index kialakítására törekedett, amely települési szinten tudja mérni a társadalmi innovációs potenciált. Öt indikátor alapján vizsgálta a települések társadalmi-gazdasági helyzetét, és így számos problémát azonosított. Megállapította, hogy a leginkább hátrányos helyzetben a régió északi, északkeleti periferiája, valamint a Bodroghöz térsége található. Megítélése szerint ez a módszer alkalmazható országos szinten is.

Benedek József, Kocsiszky György és Veresné Somosi Mariann közös munkájának a címe *Az innováció vizsgálatának elméleti és gyakorlati kérdései: technológiai innovációtól társadalmi innovációig* (2016. 1.). Az elméleti alapvetést követően kiemelik, hogy jelentős eltérések figyelhetők meg Európa nyugati és keleti makrorégiói között. A nyugati államok költségvetésük jókora hányadát fordítják az innovációhoz kapcsolódó kutatásra, fejlesztésre, míg a kelet-európai országoknál a kutatásfejlesztés harmadrangú cél.

Ma már a városok fejlődésének legfontosabb tényezője a technológiai ismeret, amely magába foglalja a termelési tényezőket és a munkaszervezés sajátos kombinációit. Így minél nagyobb a hozzáférhető technológiai ismeretek mennyisége, annál nagyobb a termelékenység, és annál kisebb a termelési költség. Tehát ha a technológiai tudás globális közjává válna, elméletben kiegyenlítődne a fejlődési esélyek. Ám a vizsgálatok inkább azt igazolják, hogy jelenleg a nagy urbánus

régiók gyorsabban növekednek, mint más típusú térségek.

Szintén fontos szerepet játszik a technológiai ismeret változásában a globalizálódás. Ennek következtében ugyanis a politikai határok kezdenek elmosódni és kisebb szerepet játszani a gazdasági tevékenységekben; az innovációk alapelemei inkább regionális, mint országos jellemzőket öltenek. A technológiai ismeretek térbeli diffúziója fejt ki a legnagyobb technológiai változást, és regionális polarizációt eredményez. Ez leginkább Kelet-Közép-Európában figyelhető meg, ahol a gazdasági fejlődés fővárosközpontú, erősen polarizált innovációs rendszereket hozott létre.

A szerzők tanulmányukban az innováció társadalmi dimenziójának fontosságát hangsúlyozzák, amely a cég hátra- és előreirányuló kapcsolataiban, más szereplőkkel létrehozott viszonyokban vagy új termékek gyártásában nyilvánul meg. Ezért következtettek arra, hogy a helyi és regionális kontextus kiemelkedő szerepet játszik az eltérő innovációs teljesítmény kialakulásában.

Pacsuta István abból indul ki, hogy a társadalmi és műszaki fejlődéssel az értékrend is folyamatosan átalakul. Tanulmányában a felsőoktatásban részt vevő hallgatók értékválasztásait igyekszik feltárni. „A fiataloknak a gyorsan változó világban gyorsabban kell reagálniuk az újabb kihívásokra. Ráadásul a fiatalok társadalmi helyzete is változóban van. A szocializáció folyamatát tekintve mintakövetőkben részben mintaadókká válnak, »ifjúsági korszakváltásnak« lehetünk tanúi” – állapítja meg. Ebben a korszakban az önállóodás egyre korábbra tehető, és megváltozik a felsőoktatásban töltött idő minősége, megítélése is. (2017. 2.) Kulturális tekintetben a hallgatók homogén csoportot alkotnak, és egyedül az anyagi faktor átlagpontoszámai mutatnak eltéréseket. Ezek vizsgálata azért válik fontossá, mert a továbbképzéshez az anyagiak elengedhetetlenek: az önmegvalósítás eszközeként szolgálnak. A határon túli hallgatók értékválasztásai hasonlóak a magyarországi hallgatókéihoz, annyi változással, hogy a „vallásos hit”, a „család biztonsága” és a „haza, nemzet védelme” kapott magasabb átlagpontoszámot. Mindez a kisebbségi lét körülményeivel

magyarázható. Ez a kutatás segít megérteni/értelmezni a felsőoktatási hallgatók életmódjának, értékválasztásainak szabályszerűségeit.

Veres Valér tanulmányában Románia 1990 utáni átalakulását kutatja (*Társadalmi-gazdasági változás és fejlődés Romániában, közép- és kelet-európai kontextusban*, 2016. 1.) Kimutatja, hogy 1995-ben a 16 volt kommunista közép- és kelet-európai ország közül nyolcban kisebb vagy a romániaihoz hasonló értékű volt a GDP. Ezt követően azonban Románia fokozatosan elmaradt, a 2001 és 2008 közötti időszakban aztán ismét gazdasági növekedés figyelhető meg. Az európai uniós csatlakozás után pedig 2000 és 2010 között 10 250 dollárról 17 355 dollárra nőtt a vásárlóerő-paritáson számolt, egy főre eső GDP értéke Romániában (vagyis az egy főre eső romániai GDP értéke megegyezett a lettországgal).

Azonban jelentős jövedelmi különbségek figyelhetők meg a különböző megyék és régiók között is. „Legnagyobb mértékben Konstanca megye növekedett (57%), ezt követték Brassó (39%), Temes (33%) és Kolozs (28,7%) megyék. Összességében az erdélyi régiók növekedésének mértékét (29-31) mintegy hét-tíz százalékkal átlagosan meghaladták a Kárpátokon túli régiók (35-46), különösen a Konstanca központú Délkeleti régió fejlődött a legtöbbet. A megyék között viszont a növekedés nagyon egyenlőtlenül oszlott el.”

A tanulmány továbbá kitér a romániai foglalkoztatottsági szerkezetekre. 2011 és 2017 között Romániában a munkaképes korúak foglalkoztatottsága 68,8 százalékra nőtt; életkor szerint megfigyelhető, hogy alig vannak foglalkoztatva a 24 év alattiak és az 55 év fölötti nők. A mezőgazdaságban dolgozók aránya meghaladja a más közép-európai országok gazdaságában dolgozók arányát. 2002-től 2011-ig 28% volt a primer szektorban dolgozók aránya, ez csupán 2016-ra csökkent húsz százalékra. A nyugat-európai országok átlaga 4-5 százalék. A kereskedelem és a karbantartási tevékenységek területén dolgozók aránya 2016-ban már 14,7 százalékra növekedett, míg a szolgáltatásokban dolgozók aránya 47,5 százalékra emelkedett.

Az oktatási helyzet és iskolázottság is teljesen átalakult. Az EUROSTAT által

is használt mutató szerint Romániában 2013–2016 között a mutató értéke 48-49 százalék körüli, amelynél egy-két százalékkal alacsonyabbak Szlovákia és Magyarország mutatói, míg a balti államok mutatói 63 és 74 százalék között mozognak. A legtöbb nyugat-európai országban az egyetemi hallgatók aránya 60-85 százalékot tesz ki. „A romániai felsőoktatás bővülésével az egyetemen tanulók létszáma 1992-től 2002-ig 127,6 százalékkal növekedik, elérve az 563 991 fő hallgatót, 2002 és 2011 között pedig tovább növekszik, elérve a 649 955 főt.”

A társadalmi-gazdasági fejlettség alakulása a HDI (Human Development Index) értékén is megfigyelhető, ugyanis 1990 és 2015 között kb. tíz százalékot javított (0,102), amely kissé elmarad

hány országtól, mint Lengyelország, Magyarország, Lettország, Észtország, ahol a HDI kb. 12-14% között növekedett. A humán fejlettségi index alapján összehasonlíthatjuk, hogyan fejlődött Romániai nemzetközi kontextusban. Románia HDI-indexe 25 év alatt tíz százalékot növekedett, ezzel az értékkel világviszonylatban az 50. helyet foglalta el, miközben a magasabb HDI-értékekkel rendelkező KKE-országok a 28–45. helyet foglalják el.

A tanulmány végkövetkeztetésként megállapítja, hogy Románia EU-csatlakozási folyamata pozitívan hatott az ország társadalmi és gazdasági fejlődésére, és felgyorsította azt, ugyanis az EU-ból kimaradó országokhoz képest a mutatók sokkal jobbakká lettek 2010 óta.

Lőrincz Anna

